

ÚJ ICSID SZABÁLYOK A HATÉKONYSÁG ÉS ÁTLÁTHATÓSÁG JEGYÉBEN*

*Bihari Erika*¹

Az elmúlt két évtizedben rohamosan növekvő nemzetközi beruházások száma a külföldi befektető és a befektetést fogadó állam közötti jogviták számának emelkedését eredményezte. Egy-egy konfliktus során a jellemző vitarendezési mód – a belföldi bírósági eljárásokat kivéve – az ISDS (Investor-State Dispute Settlement) eljárás, amelynek lényege az, hogy a külföldi befektető és a fogadó állam közötti konfliktust választottbíróság dönti el. Egy nemzetközi beruházási megállapodás (International Investment Agreement - IIA) – legyen az akár egy kétoldalú beruházási egyezmény (Bilateral Investment Treaty - BIT) vagy egy olyan nemzetközi megállapodás, amely tartalmaz beruházásvédelmi rendelkezéseket (Treaty with Investment Provision - TIP) – megsértéséből fakadó és ezen egyezmény alapján kezdeményezett beruházási jogvitában az eljárás fóruma jellemzően a Beruházási Viták Rendezésének Nemzetközi Központja (International Centre for Settlement of Investment Disputes - ICSID), amit az államok és más államok állampolgárai közötti beruházási viták rendezéséről szóló 1965-ös Washington-i Egyezmény (ICSID Egyezmény) hozott létre.

1. Helyzetértékelés

Az ICSID az egyetlen olyan multilaterális intézmény, amely különleges felhatalmazással rendelkezik a nemzetközi beruházási viták békés megoldásának elősegítésére. A felek akár beruházási egyezményeikben, akár külön megállapodásukkal kérhetik az ICSID eljárási szabályai szerinti jogvitarendezést. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy más eljárási szabályok alapján, más választottbírói fórumok előtt ne kezdeményezhetnének ISDS eljárást.² Az ICSID létrehozásának célja az volt, hogy pártatlan (állami érdekek és a diplomácia befolyásától mentes) mechanizmust biztosítson a beruházási viták rendezésére és segítse a külföldi tőke beáramlását a fogadó államokba. A jogviták magas száma az ISDS rendszer és különösen az ICSID rendszerének kiterjedtebb kritikáihoz vezetett.³ Számos elméleti és gyakorlati szakember

---

* DOI 10.21867/KjK/2023.4.3.

¹ Dr. Bihari Erika, egyetemi tanársegéd, DE ÁJK

² Eljárási szabályként kérhetik a felek az ENSZ Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottsága (UNCITRAL) Választottbírósági Szabályainak alkalmazását is, eljáró választottbíróságként (fórum) pedig megjelölhetik például az Állandó Választottbíróságot (PCA) lévén, hogy az UNCITRAL szabályaihoz nem társul olyan saját intézmény (fórum), mint ahogy azt az ICSID esetében látjuk.

³ Több latin-amerikai állam is felmondta az ICSID Egyezményt, például Bolívia, Ecuador, Venezuela.

fogalmazott meg valós vagy vélt problémákhoz kapcsolódó kritikát és bírálta a rendszert, voltak akik megkérdőjelezték az egész mechanizmus létezésének szükségességét és (vagy) egy teljesen új, ICSID Egyezményen kívüli választottbíróági eljárási keretrendszer létrehozását javasolták.⁴ A kritikák összefoglalása és rövid bemutatása tekintetében jelen írás kifejezetten az ICSID eljárási keretrendszerére fókuszál, majd az ICSID-el kapcsolatos 2022. évi – „kritikákra reflektáló?” – legfőbb reformokat tekinti át. „Az ICSID szabályainak módosítása kulcsfontosságú vívmány a nemzetközi vitarendezés javításában. A módosított szabályok egyszerűsítik az eljárásokat, annak érdekében, hogy nagyobb hozzáférést és gyorsabb eljárásokat tegyenek lehetővé, növeljék az átláthatóságot, végső céljuk a külföldi befektetések elősegítése a gazdasági növekedés érdekében.”⁵ – mondta David Malpass, a Világbank Csoport és egyben az ICSID Adminisztratív Tanácsának akkori elnöke.⁶

2. Az ICSID választottbíróági rendszer kritikái

Az egyes rendszerbírálatok áttekintése előtt először érdemes egy kérdésre válaszolni. A számos kritika ellenére, vajon vannak-e előnyei az ICSID Egyezmény szerinti választottbíróági eljárásnak? Amennyiben igenlő választ adunk a következő pozitív jellemzőket emelhetjük ki. Az ICSID egy önszabályozó rendszer a világon, saját eljárási szabályokkal és intézménnyel (fórum) rendelkezik, amely kifejezetten a beruházási viták megoldására specializálódott. Az ICSID Egyezmény és annak szerves részét képező egyéb szabályok (például ICSID Választottbíróági Szabályok) rendelkezései között szerepelnek különösen a választottbíróági határozatok elismerésének és végrehajtásának, a választottbíróág megalakításának, a választottbíróági határozat értelmezésének, felülvizsgálatának és hatályon kívül helyezésének, és újonnan már az eljárások átláthatóságának szabályai is.⁷ Az ICSID a jogállamiság fejlődéséhez és a kedvező beruházási környezet megteremtéséhez kíván hozzájárulni.⁸

Másodsor a kritikákat szükséges beazonosítanunk majd ez alapján rendszerezni és értelmezni azokat. Az első csoportba inkább úgynevezett „összeesküvés-elméletek” tartoznak, miszerint a rendszer megbomlott, és

---

⁴ Volkov, Konstantin (2018): The Necessity Of Reforms Within The Arbitration System Under The ICSID Convention: Myth Or Reality? *Global Journal of Politics and Law Research*, Vol. 6., No. 4., 50-53., Lásd még: Boeglin, Nicolas (2013): ICSID and Latin America: Criticisms, withdrawals and regional alternatives. <https://www.bilaterals.org/?icsid-and-latin-america-criticisms> (letöltés dátuma: 2023. november 5.)

⁵ Lásd: <https://icsid.worldbank.org/news-and-events/communiqués/icsid-administrative-council-approves-amendment-icsid-rules> (letöltés dátuma: 2023. november 5.)

⁶ 2023. június 2-től Ajay Banga tölti be az elnöki tisztséget.

⁷ Lásd: https://icsid.worldbank.org/sites/default/files/documents/ICSID_Convention.pdf (letöltés dátuma: 2023. augusztus 28.)

⁸ Volkov (2018): i.m. 50-53., Lásd még: Boeglin (2013): i.m.

egészeben le kell cserélni. Ám ezeknek az állításoknak nincs jogi indokolása. Néhány példa a „populista” érvelésre: a választottbírói rendszer a legtöbb esetben a külföldi befektetőket részesíti előnyben, és nem veszi figyelembe a fogadó államok érdekeit; minden választottbírónak egyszer a külföldi befektető, egyszer pedig a fogadó állam javára kell döntenie; a választottbírói rendszer a valóságban nem járul hozzá a fogadó államokba irányuló külföldi működőtőke növeléséhez; a beruházási választottbírói rendszer korlátozza a fogadó államok szuverenitását azáltal, hogy megakadályozza az olyan intézkedések meghozatalát, amik például a közegészségügyet, a közrendet vagy a környezetet szabályozzák. Ezekre az állításokra szükséges reagálni. Először is, a választottbírói ítélet nem korlátozhatja az állam szuverenitását, hanem ez esetben a gazdasági veszteségek vagy károk megtérítéséről van szó. Másodsor, a fogadó állam önként köt megállapodást a külföldi befektető honos államával, amely megállapodás szerint vannak bizonyos kötelezettségei így, ha a fogadó állam megsérti a külföldi befektető jogait, viselnie kell magatartásának negatív jogkövetkezményeit.

A kritikák második csoportja sokkal lényegesebb, ugyanis ezek már a rendszer meglévő, valós problémáin alapulnak, jogilag indokolhatók. Érdekes a vizsgálódást szintén egy kérdéssel kezdeni. Az ICSID választottbírói rendszere tényleg problémákkal és ellentmondásokkal teli? Amennyiben igenlő választ adunk, vajon milyen intézkedéseket szükséges tenni azok orvoslására? A leggyakoribb kritikák:⁹ a választottbírói határozatok végrehajtásával kapcsolatos problémák; a kiszámítható és következetes ítélkezési gyakorlat hiánya (e körben aggályokat vet fel az, hogy a választottbírói határozat érdemi felülvizsgálatára nincs lehetőség); az eljárás átláthatóságának hiánya; időigényes és költséges eljárások; aggodalomra okot adó választottbírói (felek általi) kijelölési módok. Az alábbiakban az egyes kritikák főbb elemeit tekintjük át.

A választottbírói érdemi döntésének fogadó állam általi végrehajtásával kapcsolatban azokat a példákat érdemes kiemelni, amikor a fogadó állam megtagadta az ICSID választottbírói által hozott vele szemben kötelező érvényű ítéletben szereplő kártérítési összeg megfizetését.¹⁰ Jóllehet az ítélet az ICSID Egyezmény értelmében kötelező és közvetlenül végrehajtható, nincs azonban olyan szabály, amely előírja az említett rendelkezés be nem tartása esetén a jogkövetkezményeket. Egy ilyen helyzet eltántoríthatja a külföldi befektetőt attól, hogy az ICSID Egyezmény alapján vitarendezést kérjen, és ez lényegében akár veszélyt jelenthet az egész választottbírói rendszer hatékonyságára.

---

⁹ Az eljárások során azonosított kritikák lehetnek anyagi joghoz kapcsolódóak és vannak eljárási szabályokhoz közvetlenül vagy érintőlegesen kötődők.

¹⁰ Lásd például: Sodexo Pass International SAS v. Hungary (ICSID Case No. ARB/14/20), Ioan Micula, Viorel Micula and others v. Romania (I) (ICSID Case No. ARB/05/20) ügyeket.

Az egymásnak ellentmondó döntések meglétében is problémák mutatkoznak. Sok hasonló ügyben az egyes választottbíróóságok teljesen ellentétes álláspontot képviselnek, azonban az igaz, hogy a kijelölt választottbíróóságoknak semmilyen formális kötelezettségük nincs a korábban hozott ítéletek követésére.¹¹ A következetesség hiánya azonban, amely az ICSID esetében sokszor fennáll, megkérdőjelezi egyrészt az eljárások egyenlőségét és tisztességességét. Másrészt az egyes vitázó felek sikerének esélye és az ügyek kimenetele is teljesen kiszámíthatatlanná válik, ez hosszú távon jogbizonytalanságot eredményez, ami nagymértékben csökkentheti a befektetési hajlandóságot. A jelenlegi ICSID Egyezmény szerinti választottbíróósági rendszeren belüli vitarendezés következetes problémájának leküzdése érdekében különböző javaslatok születtek: az előzetes döntéshozatali mechanizmus bevezetésétől kezdve a továbbfejlesztett érdemi felülvizsgálati lehetőség létrehozásán keresztül, végül pedig egy teljesen új fellebbviteli testület létrehozása. Következésképpen, bár a kötelező érvényű precedens elve nem vonatkozik az ICSID választottbíróósági eljárására, bizonyos fokú minőségellenőrzése indokolt lehet az ICSID-nek. A mechanizmus javítását célzó intézkedések a választottbíróósági döntések érdemi helyességét és legitimitását is biztosíthatná.

A kritikák rámutattak az ICSID Egyezmény szerinti választottbíróósági eljárások jelenlegi átláthatósági szintjével kapcsolatos aggályokra is. A fő érv az átláthatóság növelése mellett, különösen a dokumentumokhoz és a meghallgatásokhoz való nyilvános hozzáférés, a harmadik személyek és nem vitás felek részvétele az eljárásokban és az ítéletek közzététele. A választottbíróósági határozatok hitelességének biztosítása érdekében minden bizonnyal szükség van a magasabb szintű átláthatóságra.¹² A transzparencia kérdéskörében a kritikusoknak az a meglátása, hogy az olyan szabályozás, ami a beruházási jogvita feleinek nagymértékben lehetővé teszi a titoktartást, aggályokat vet fel. Ugyanis, ha az adott ügy hangsúlyosan tartalmaz közérdekekhez tartozó elemeket az a közvetve érintettek számára és mindenki más számára is elérhetőnek kellene lennie.¹³ Úgy vélem az átláthatóság kiemelten fontos a „közbizalom” szempontjából.

---

¹¹ Például eltérően jelennek meg egyes nemzetközi környezetvédelmi szabályok az ICSID fórumok gyakorlatában. Lásd például: Emilio Agustín Maffezini v. The Kingdom of Spain (ICSID Case No. ARB/97/7), Tecmed, S.A. v. The United Mexican States (ICSID Case No. ARB (AF)/00/2) ügyeket.

¹² Bungenberg, Marc – Reinisch, August (2020): From Bilateral Arbitral Tribunals and Investment Courts to a Multilateral Investment Court - Options Regarding the Institutionalization of Investor-State Dispute Settlement. *Springer Nature*, Berlin, 10.

¹³ Lásd például: Van Harten, Gus (2011): A total lack of transparency. *Canadian Lawyer Magazine*. <https://www.canadianlawyermag.com/news/general/a-total-lack-of-transparency/268375> (letöltés dátuma: 2023. augusztus 4.), Yu, Hong-Lin (2018): Transparency Issue in the Amendment of ICSID Arbitration Rules - Public Right to Information vs Public Confidence? *International Arbitration Law Review*, Vol. 21., No. 4., 94-105.

Problémát észlelhetünk a választottbíróági eljárások megváltozott természetében is. A választottbíróóság eredetileg a vita gyors és pénztakarékos megoldását hivatott biztosítani. A beruházási választottbíráskodás azonban az elmúlt években időigényes és költséges eljárássá vált, amely megkérdőjelezi nem csak az ICSID eljárás, de az egész ISDS rendszer hatékonyságát és ésszerűségét. Az ICSID, mint intézmény bizonyos erőfeszítéseket tett több éven keresztül e probléma leküzdésére, azonban a valóság ezt nem tükrözte.¹⁴

Láthatjuk tehát, hogy vannak olyan kritikák, amelyek inkább populista kijelentésekből származnak, és nem tudnak objektív választ adni arra, hogy az ICSID Egyezmény szerinti választottbíróági rendszer hibái mennyire tekinthetők súlyosnak, vagy egyáltalán ezek a problémák valóságos-e. Azonban a jogilag indokolható kritikák alapján nyilvánvaló, hogy a rendszert hiányosságok sújtják. A kutatási eredmények és fentiek alapján véleményem szerint érdemes a beruházási vitarendezés ezen lehetőségét megtartani, viszont a reformok időszerűek és szükségesek. Nem célszerű az ICSID Egyezményen kívüli új választottbíróági rendszert létrehozni, mivel az a beruházási választottbíróági rendszer széttagozásához, sőt a viták rendezését szabályozó rendszeren belüli jogbizonytalansághoz vezethet (például egymásnak méginkább ellentmondó választottbíróági ítéletek, azok végrehajtása stb.). Ráadásul egy ilyen helyzet biztosan nem járul hozzá a választottbíróági rendszer fejlődéséhez. A továbbiakban az ISDS rendszerén belül kifejezetten az ICSID-el kapcsolatos reformok áttekintésére kerül sor.

3. Új ICSID szabályok nyomában

3.1. A reformfolyamat

A korszerűsítés jegyében és természetesen a megalapozott kritikai észrevételekre reflektálva 2016 októberében elindult az ICSID Egyezmény ötödik módosítási folyamata. E módosítási körnek a fő célja az volt, hogy az ügyek tapasztalatai alapján egyszerűsítsék és racionalizálják a szabályokat – miközben az információtechnológiát is felhasználják az ICSID eljárások környezeti lábnyomának csökkentése érdekében –, és hogy az eljárás idő- és költséghatékonyabbá váljon, ugyanakkor megőrizze a megfelelő eljárást és az egyensúlyt a külföldi befektetők és a fogadó államok között.¹⁵ Az öt éves, széles körű konzultációs folyamatot lezárva a módosításokat az ICSID Egyezmény részes államainak képviselői 2022. március 21-én hagyták jóvá. Az ICSID Egyezmény átfogó módosításai, beleértve a Választottbíróági Szabályokat

---

¹⁴ Joubin-Bret, Anna (2015): Why we need a global appellate mechanism for international investment law. *Columbia FDI Perspectives*, No. 146. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/253980/1/fdi-perspectives-no146.pdf> (letöltés dátuma: 2023. július 9.)

¹⁵ <https://www.dlapiper.com/fr/france/insights/publications/2022/06/the-2022-icsid-rule-amendments-what-investors-and-states-need-to-know/> (letöltés dátuma: 2023. augusztus 28.)

(Arbitration Rules)¹⁶ is 2022. július 1-jén léptek hatályba.¹⁷ A jelentősebb változások, amelyek a külföldi befektetőket és az államokat egyaránt érintik, négy fő területre koncentrálnak. Az eljárási szabályok hatékonyságának növelése (beleértve a gyorsított választottbíróági eljárásra vonatkozó új szabályokat), a költségek kérdésköre, a harmadik féltől származó finanszírozás és a nagyobb átláthatóság.

3.2. Fókuszban a hatékonyság

A 2022-es szabályok igyekeznek reagálni az ICSID választottbíróági eljárása és általában az ISDS elleni közös kritikákra, nevezetesen a magas költségekre és az elhúzó eljárásokra.

Egy átlagos ICSID választottbíróági eljárás a becslések szerint három-négy évig tart, amit számos érdekelt fél nem tart kielégítőnek.¹⁸ Az új szabályok több olyan rendelkezést is bevezetnek, amelyek célja az eljárás hatékonyabbá tétele. Ilyen például az, hogy a választottbíróóság az eljárást jóhiszeműen, gyors és költséghatékony módon folytassa le¹⁹, tegyen meg minden tőle telhetőt annak érdekében, hogy betartsa az előre meghatározott határidőket a határozatok meghozatalára és amennyiben ezt nem tudja megtenni, közölje a felekkel a késedelmet indokoló különleges körülményeket és a határozat meghozatalának pontos időpontját.²⁰ További szabályként jelenik meg, hogy kifogást már nem csak a nyilvánvalóan jogilag megalapozatlan követelések elutasítására nyújthatnak be a felek, hanem az vonatkozhat az ICSID joghatóságára vagy akár a választottbíróóság hatáskörére is. A választottbíróóság a kifogással kapcsolatos utolsó beadvány benyújtásától számított 60 napon belül dönt és amennyiben a kifogás alapos, lezárja az eljárást.²¹

3.3. Gyorsított eljárás

A választottbíróági eljárások költségeivel és időtartamával kapcsolatos kérdések gyakran kéz a kézben járnak. Minél tovább tart a választottbíróági eljárás, annál drágább lesz.

---

¹⁶ ICSID Convention, Regulations and Rules 2022.

https://icsid.worldbank.org/sites/default/files/documents/ICSID_Convention.pdf (letöltés dátuma: 2023. augusztus 5.)

¹⁷ Az ICSID-ről lásd bővebben: Kryvoi, Yaraslau (2020): *International Centre for Settlement of Investment Disputes (ICSID)*. *Kluwer Law International*, The Netherlands; Molnár István János (2016): *A nemzetközi gazdasági kapcsolatok Joga I*. Patrocinium, Budapest, 144-146.; Vörös Imre (2004): *A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga I*. Krim Bt., Budapest, 144-148.

¹⁸ <https://www.dlapiper.com/fr/france/insights/publications/2022/06/the-2022-icsid-rule-amendments-what-investors-and-states-need-to-know/> (letöltés dátuma: 2023. augusztus 5.)

¹⁹ ICSID Választottbíróági Szabályok 3.

²⁰ ICSID Választottbíróági Szabályok 42., 58.

²¹ ICSID Választottbíróági Szabályok 41.

Az eljárások elhúzódásával kapcsolatos aggodalmakra válaszul az új szabályok olyan konkrét rendelkezéseket vezetnek be, amelyek lehetővé teszik a választottbíróóság gyorsított eljárását, amennyiben ebben a felek megállapodnak. A felek akkor is választhatják ezt az eljárási módot, ha egyébként a „rendes” eljárás már elindult.²² Általánosságban elmondható, hogy a gyorsított választottbíróósági eljárások célközönségét azok a peres felek jelentik, akik figyelembe veszik az eljárás költségeit, például a peres felek „méretbeni jellemzői” vagy a vita jellege miatt. Valójában a fő indoka a gyorsított beruházási választottbíróósági eljárás létrehozásának az, hogy az különösen alkalmas lehet a kis- és középvállalkozásokat (kkv) érintő beruházási szerződésekkel kapcsolatos vitákra.²³ Ez kiegészíti egyes államok azon erőfeszítéseit, amelyeket a kkv-k kifelé irányuló nemzetközi befektetéseinek előmozdítása érdekében az ISDS-hez való hozzáférésük megkönnyítése érdekében tett.²⁴ A gyorsított eljárás célja egyértelműen az eljárások lerövidítése, például: az eljáró választottbírók kijelölésére fordított idő csökkentése vagy akár a keresetek terjedelmi korlátozása, amelyek nem haladhatják meg a 200 oldalt.²⁵ Az első ülést az eljáró választottbíróóság megalakulása után 30 napon belül meg kell tartani. A kereset és a viszontkereset benyújtását követően a feleknek 40 napjuk van a válasz, illetve a viszontválasz benyújtására, ami legfeljebb 100 oldal terjedelmű lehet. Az utolsó írásbeli előterjesztéstől számított 60 napon belül a választottbíróóság tárgyalást tart, majd az ítéletet a lehető leghamarabb, de legkésőbb a tárgyalást követő 120 napon belül meghozza. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy azokban az esetekben, amikor a felek a gyorsított választottbíróósági eljárást választják, a választottbíróóságnak az ítéletet a megalakulásától számított 410 napon belül kell meghoznia.²⁶ Míg a gyorsított választottbíróósági eljárásra vonatkozó új szabályok üdvözlendő fejlemények, az eljárás végső soron a felek beleegyezésének függvénye. Amennyiben a gyorsított eljárást a felek nem kérik, az új szabályok úgy rendelkeznek, hogy a lehető leghamarabb kell meghozni a választottbíróósági ítéletet, de legkésőbb az utolsó beadvány benyújtását követő 240 napon belül.²⁷

---

²² ICSID Választottbíróósági Szabályok 75.

²³Lásd: Proposals for Amendment of the ICSID Rules (2018): ICSID Secretariat. *Working Paper*, Vol. 3. 666–667. https://icsid.worldbank.org/sites/default/files/publications/WP1_Amendments_Vol_3_WP_updated-9.17.18.pdf (letöltés dátuma: 2023.november 15.)

²⁴ Lásd például: CETA 8.19. cikkének (3), 8.23. cikkének (5), 8.27 cikkének (9) és 8.39. cikkének (6) bekezdését.

²⁵ ICSID Választottbíróósági Szabályok 81.

²⁶ ICSID Választottbíróósági Szabályok 75-86.

²⁷ ICSID Választottbíróósági Szabályok 58.

3.4. Költségek

Sokat vitatott kérdéskör az eljárási költségek allokációja. Az ISDS összességében egy expenzív eljárás, így rendkívül fontos, hogy hogyan oszlanak meg a felek között az eljárás költségei (különösen az alperes államok részéről, függetlenül attól, hogy maga az ítélet kötelezi-e kártérítés fizetésére). Az adminisztrációs költségek sem elhanyagolhatóak, de a legjelentősebb aspektusa messze a felek jogi képviselője. Az ICSID esetjoga (a nyilvános döntések alapján) nem mutat egységes képet és a választottbírók részletesebb és alaposabb szövegezést is alkalmazhatnának az ítéletekben a költségelosztás indokolásával kapcsolatban.²⁸ Emellett az ICSID Egyezmény 61. cikkének (2) bekezdése is meglehetősen „megengedően” fogalmaz: széles mérlegelési jogkört biztosít a választottbíróknak a vitában részt vevő felek közötti költségek megosztásában. Ezt a mérlegelési jogkört az ICSID Választottbíróági Szabályainak 2022-es módosításai valamennyiben kiegészítik, megpróbálják feloldani az ellentmondásokat. Az új szabályok célja, hogy átláthatóbbá és szigorúbbá tegyék a költségek mérlegelését. Az új szabály egyfajta „puha” megközelítést alkalmaz, mivel nem ír elő valamiféle alapszabályt a költségek megítélésével kapcsolatban. Ugyanakkor a választottbírók mérlegelési jogkörének gyakorlását ellenőrizni kívánja azáltal, hogy kifejezetten egyértelművé teszi, az eljárás költségeinek megállapításakor a választottbírósnak értékelnie és figyelembe kell vennie valamennyi releváns körülményt, beleértve az eljárás kimenetelét; a felek eljárás közbeni magatartását; a per bonyolultságát; a választottbíróági eljárás és a kérdések összetettségét; és a követelt költségek észszerűségét.²⁹ A módosítás továbbá kiterjed az költségek széleskörű meghatározására; a felekre vonatkozó formális követelményre, miszerint a feleknek költségelszámolást és a költségek felosztására vonatkozó írásbeli nyilatkozatot kell benyújtaniuk.³⁰ Új szabályként kerül be a normaszövegbe, hogy a választottbírók saját hatáskörben költségbiztosítékot rendelhetnek el. A rendelkezés értelmében a fél kérelmére a választottbírók akár a felperest akár az alperest költségbiztosíték nyújtására kötelezheti. Annak eldöntésekor, hogy kötelezze-e a felet, minden lényeges körülményt figyelembe vesz többek között az adott fél képességét és hajlandóságát arra, hogy eleget tegyen az eljárás költségeire vonatkozó

---

²⁸ Bővebben lásd: Hodgson, Matthew – Kryvoi, Yarik –Hrcka, Daniel (2021): *2021 Empirical Study: Costs, Damages and Duration in Investor-State Arbitration*. BIICL and Allen & Overy, London. https://www.biicl.org/documents/136_isds-costs-damages-duration_june_2021.pdf (letöltés dátuma: 2023. november 20.); Bottini, Gabriel –Titi, Catharine – Pérez Aznar, Facundo – Chaisse, Julien – Jovanovic, Marko – Puigdemont Sola, Olga (2020): *Excessive Costs and Recoverability of Costs Awards in Investment Arbitration*. The Journal of World Investment & Trade, Brill Nijhoff Online, 251-299. https://brill.com/view/journals/jwit/21/2-3/article-p251_3.xml (letöltés dátuma: 2023. november 20.)

²⁹ ICSID Választottbíróági Szabályok 52.

³⁰ ICSID Választottbíróági Szabályok 50-52.

kedvezőtlen határozatnak.³¹ Meglátásom szerint, ezek a módosítások előremutatóak és szükségesek. A kiszámíthatóság kulcsfontosságú tényező a vitarendezési mechanizmusban, különösen, ha az eljárás költségeiről van szó.

3.5. Harmadik fél általi finanszírozás

Az utóbbi években a harmadik fél általi finanszírozás egyre inkább elterjedt a befektető-állami választottbíráskodásban, de maga ez a gyakorlat nagyrészt szabályozatlan maradt, és ez még inkább fokozta az államok aggodalmát és elégedetlenségét. A harmadik fél általi finanszírozás azt jelenti, hogy olyan természetes vagy jogi személyek, akik vagy amelyek nem a jogvita alanyai megállapodnak valamelyik vitázó féllel arról, hogy részben vagy teljesen finanszírozzák az eljárást (közvetlenül vagy közvetve). A finanszírozást általában valamilyen adomány vagy vissza nem fizetendő támogatás formájában nyújtják, részesedés vagy a jogvita kimenetelétől függő ellenszolgáltatás ellenében.³² Számos állam bírálta az eljárásokhoz történő ilyenfajta „kapcsolódást”, ugyanis az a tény, hogy a harmadik féltől származó finanszírozás leggyakoribb kedvezményezettjei általában a külföldi befektetők, aggályos lehet a tekintetben, hogy a finanszírozók indokolatlan befolyást gyakorolhatnak a felperesek peres stratégiájára.³³ Néhány állam olyan beruházási megállapodást kötött, amely kötelező közzétételi követelményeket („a támogatásban részesülő jogvitát folytató fél tájékoztatja a másik jogvitát folytató felet és a Bíróságot a finanszírozó harmadik fél nevééről és címéről”³⁴) ír elő a harmadik fél általi finanszírozásról, vagy teljesen megtiltja ezt a gyakorlatot. Az új ICSID-szabályok a harmadik fél általi finanszírozás szabályozására törekednek az alábbiak révén. A félnek írásos nyilatkozatot kell benyújtania a harmadik fél finanszírozóról (nevét és címét), valamint, ha a harmadik fél finanszírozó jogi személy meg kell jelölni a jogi személy vezető tisztségviselőjét, a jogi személy tagjait. A nyilatkozatot (amely tartalmazza a támogatás összegét) a kereset benyújtásakor meg kell tenni, vagy ha a finanszírozási megállapodás megkötése később történik, a megkötést követően haladéktalanul értesíteni kell az ICSID Főtitkárt, aki mindkét esetben továbbítja a harmadik fél általi finanszírozásról szóló nyilatkozatot a jogvitában álló

³¹ ICSID Választottbírói Szabályok 53. (3) a-b.

³² ICSID Választottbírói Szabályok 14 (1).

³³ Giannakopoulos, Charalampos (2022): The 2022 Amendments to the ICSID Arbitration Rules: Incremental Improvements Against the Backdrop of ISDS Reform, CIL Dialogues Blog. <https://cil.nus.edu.sg/blogs/the-2022-amendments-to-the-icsid-arbitration-rules-incremental-improvements-against-the-backdrop-of-isds-reform-by-charalampos-giannakopoulos/> (letöltés dátuma: 2023. október 2.)

³⁴ Az Európai Bizottság javaslata az egyrészről az Európai Unió és tagállamai, másrészről a Szingapúri Köztársaság közötti beruházásvédelmi megállapodás megkötéséről szóló tanácsi határozathoz. (COM (2018) 194 final. 2018/0095). Elérhető: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018PC0194&from=EN> (letöltés dátuma: 2023. augusztus 10.)

feleknek és minden olyan választottbíróknak, akit kinevezésre javasoltak vagy kiválasztottak, utóbbiak esetében a véletlen összeférhetetlenség elkerülése érdekében.³⁵ A finanszírozással kapcsolatos bármely adatváltozásról az ICSID Főtitkárt haladéktalanul tájékoztatni kell. A választottbíróság kifejezett felhatalmazást kap arra, hogy elrendelhesse a finanszírozási megállapodásra és a harmadik fél finanszírozóra vonatkozó további információk szolgáltatását,³⁶ illetve vegye figyelembe a költségbiztosíték megállapítása során is a harmadik fél finanszírozó részvételét az eljárásban.³⁷ Megjegyzendő, hogy a kedvezményezett fél főszabály szerint nem köteles nyilvánosságra hozni a támogatási szerződést vagy annak tartalmát, de a választottbíróság az eljárás során elrendelheti a közzétételt.

3.6. Transzparencia

Az eljárás átláthatóságának vélt hiánya volt az egyik legelterjedtebb kritika a befektető-állam választottbíróági eljárással szemben. Az elmúlt években már történt előrelépés a 2014. április 1. után kötött szerződésekre alkalmazandó UNCITRAL-szabályok³⁸ bevezetésével. Ehhez hasonlóan az ICSID is új szabályokat alkotott és a „Közzétételről, az eljárásokhoz való hozzáférésről és a vitán kívüli felek beadványairól” szóló X. fejezetben az alábbiakról rendelkezik. Minden egyes ítélet és kiegészítő, helyesbítési, értelmezési, felülvizsgálati, illetve megsemmisítési határozat közzététele kötelező, a felek beleegyezésével. Ha a felek nem tiltakoznak a közzététel ellen a dokumentum elküldését követő 60 napon belül, a közzétételhez való hozzájárulásuk hallgatólagos. Amennyiben a felek nem járulnak hozzá egy ítélet nyilvánossá tételéhez, az ICSID ahelyett kivonatokat tesz közzé;³⁹ a választottbíróság minden esetben köteles gondoskodni arról, hogy a dokumentumok közzététele során ne kerüljön nyilvánosságra bizalmas vagy védett információ. A szabályok meghatározzák a bizalmas vagy védett információ fogalmát.⁴⁰ A meghallgatásokon ezentúl már lehetséges harmadik felek részvétele is, és a meghallgatásokról készült felvételek és jegyzőkönyvek közzététele ugyancsak kötelező, hacsak bármelyik fél nem tiltakozik.⁴¹ Ugyan a X. fejezetbe foglalt rendelkezések nyelvezete egyértelművé teszi, hogy sok esetben a feleké lesz a végső szó a vonatkozó információk nyilvánosságra hozatala tekintetében, azonban a transzparenciára irányadó új rendelkezések jelentős fejlődést hoznak, amely messze túlmutat az ICSID-választottbíróági eljárásokra korábban alkalmazandó szabályokon.

³⁵ ICSID Választottbíróági Szabályok 14 (2)-(3).

³⁶ ICSID Választottbíróági Szabályok 14 (4).

³⁷ ICSID Választottbíróági Szabályok 53 (4).

³⁸ Az Egyesült Nemzetek Szervezete Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottságának szabályai a szerződésen alapuló befektető-állam választottbíróági eljárás átláthatóságáról.

³⁹ ICSID Választottbíróági Szabályok 62.

⁴⁰ ICSID Választottbíróági Szabályok 64, 66.

⁴¹ ICSID Választottbíróági Szabályok 65.

3.7. A kiegészítő intézkedések szabályainak módosításai

Végül, a 2022-es módosítások bevezetnek néhány további figyelemre méltó változást, amelyek az ICSID által támogatott egyéb eljárásokra vonatkoznak. Az új szabályok e körben módosítják a korábbi joghatósági követelményeket, és az eljáráshoz szélesebb körű hozzáférést biztosítanak a felek számára, még akkor is, ha egy adott állam nem részes fele az ICSID Egyezménynek.⁴² Ezenkívül a regionális gazdasági integrációs szervezetek, köztük az Európai Unió is félként (alperesként) vehet részt az eljárásokban az új Kiegészítő Intézkedések Szabályai szerint.⁴³

4. Konklúzió

Egyértelműen látható, hogy a reformfolyamat középpontjában mely problémakörök megoldása állt. Véleményem szerint a 2022-es ICSID szabályok igyekeznek kezelni a leggyakoribb ICSID-et ért kritikákat és mindeközben megteremtik a megfelelő egyensúlyt a külföldi befektetők és az államok érdekei között. „Az ICSID-szabályok módosításának projektje ambiciózus vállalkozás volt, amelyben állami tisztviselők, jogi szakértők és üzleti képviselők szűkebb körű csoportja részt vett. Elfogadásuk bizonyítja, hogy a többoldalú folyamatok kézzelfogható és pozitív eredményeket hozhatnak.” – mondta Meg Kinnear, az ICSID Főtitkára.⁴⁴ A módosítások innovatív lépést jelentenek a beruházási választottbíráskodás átláthatóbb és hatékonyabb rendszere felé, azonban még nem tudhatjuk, hogy az aktualizált szabályok a gyakorlatban milyen mértékben eredményezik majd az ICSID-eljárások nagyobb átláthatóságát, hatékonyságát. A kutatás további iránya errefelé mutathat.

Források jegyzéke:

- Átfogó gazdasági és kereskedelmi megállapodás (CETA) egyrészről Kanada, másrészről az Európai Unió és tagállamai között

⁴² Érdemes megjegyezni, hogy Brazília világszerte a közvetlen külföldi befektetések (foreign direct investment - FDI) egyik legfontosabb célországa. A nemzetközi beruházási világ fontos szereplőjeként indokolt lenne elvárni, hogy részt vegyen a beruházási választottbíráskodásban. Az ország azonban történelmileg úgy döntött, hogy kívül marad, és a mai napig soha nem ratifikált hagyományos kétoldalú beruházási szerződést (BIT), és nem csatlakozott az ICSID Egyezményhez és még csak nem is vezetett be ISDS mechanizmust. Mindazonáltal Braziliába továbbra is folyamatosan magas az FDI-beáramlás.

⁴³ Figyelemre méltó, hogy elindult az első ilyen eljárás az ICSID előtt. A Klesch Group Holdings Limited & others v. European Union (ICSID Case No. ARB(AF)/23/1) ügyet 2023. október 24-én regisztrálták és az eljárás jogalapja az Energia Charta, így valamely energia szektort érintő kérdésben kell döntenie a választottbírósnak. A felperesek nemzetisége: dán, brit, német.

⁴⁴ Lásd: <https://icsid.worldbank.org/news-and-events/communiqués/icsid-administrative-council-approves-amendment-icsid-rules> (letöltés dátuma: 2023. november 5.)

- Az Európai Bizottság javaslata az egyrészről az Európai Unió és tagállamai, másrészről a Szingapúri Köztársaság közötti beruházásvédelmi megállapodás megkötéséről szóló tanácsi határozathoz. COM (2018) 194 final. 2018/0095.
- Bihari Erika (2021): International Investment Arbitration in the European Union. *Acta Universitatis Sapientiae Legal Studies*, Vol. 10., No. 1., 21-34.
- Boeglin, Nicolas (2013): *ICSID and Latin America: Criticisms, withdrawals and regional alternatives*. <https://www.bilaterals.org/?icsid-and-latin-america-criticisms> (2023. november 5.)
- Bottini, Gabriel –Titi, Catharine – Pérez Aznar, Facundo – Chaisse, Julien – Jovanovic, Marko – Puigdemont Sola, Olga (2020): Excessive Costs and Recoverability of Costs Awards in Investment Arbitration. *The Journal of World Investment & Trade*, Brill Nijhoff Online, 251-299. https://brill.com/view/journals/jwit/21/2-3/article-p251_3.xml (2023. november 20.)
- Bungenberg, Marc – Reinisch, August (2020): From Bilateral Arbitral Tribunals and Investment Courts to a Multilateral Investment Court - Options Regarding the Institutionalization of Investor-State Dispute Settlement. *Springer Nature*, Berlin, 10.
- Emilio Agustín Maffezini v. The Kingdom of Spain. ICSID Case No. ARB/97/7.
- Giannakopoulos, Charalampos (2022): The 2022 Amendments to the ICSID Arbitration Rules: Incremental Improvements Against the Backdrop of ISDS Reform. *CIL Dialogues Blog*. <https://cil.nus.edu.sg/blogs/the-2022-amendments-to-the-icsid-arbitration-rules-incremental-improvements-against-the-backdrop-of-isds-reform-by-charalampos-giannakopoulos/> (2023. október 2.)
- Hodgson, Matthew – Kryvoi, Yarik –Hrcka, Daniel (2021): *2021 Empirical Study: Costs, Damages and Duration in Investor-State Arbitration*. BIICL and Allen & Overy, London. Elérhető: https://www.biicl.org/documents/136_isds-costs-damages-duration_june_2021.pdf (2023. november 20.)
- <https://icsid.worldbank.org/news-and-events/communiqués/icsid-administrative-council-approves-amendment-icsid-rules> (2023. november 5.)
- https://icsid.worldbank.org/sites/default/files/documents/ICSID_Convention.pdf (2023. augusztus 28.)
- <https://www.dlapiper.com/fr/france/insights/publications/2022/06/the-2022-icsid-rule-amendments-what-investors-and-states-need-to-know/> (2023. augusztus 28.)

- ICSID Convention, Regulations and Rules 2022.
- Ioan Micula, Viorel Micula and others v. Romania (I) (ICSID Case No. ARB/05/20)
- Joubin-Bret, Anna (2015): Why we need a global appellate mechanism for international investment law. *Columbia FDI Perspectives*, No. 146. Elérhető: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/253980/1/fdi-perspectives-no146.pdf> (2023. július 9.)
- Klesch Group Holdings Limited & others v. European Union. ICSID Case No. ARB(AF)/23/1.
- Kryvoi, Yaraslau (2020): International Centre for Settlement of Investment Disputes (ICSID). *Kluwer Law International*, The Netherlands.
- Molnár István János (2016): *A nemzetközi gazdasági kapcsolatok Joga I*. Patrocinium, Budapest, 144-146.
- Proposals for Amendment of the ICSID Rules (2018): ICSID Secretariat. *Working Paper*, Vol. 3. 666–667. https://icsid.worldbank.org/sites/default/files/publications/WPI_Amendments_Vol_3_WP-updated-9.17.18.pdf (2023. november 15.)
- Sodexo Pass International SAS v. Hungary. ICSID Case No. ARB/14/20.
- Tecmed, S.A. v. The United Mexican States. ICSID Case No. ARB (AF)/00/2.
- UNCITRAL Rules on Transparency in Treaty-based Investor-State Arbitration 2014.
- Van Harten, Gus (2011): A total lack of transparency, *Canadian Lawyer Magazine*, <https://www.canadianlawyermag.com/news/general/a-total-lack-of-transparency/268375> (2023. augusztus 4.)
- Volkov, Konstantin (2018): The Necessity Of Reforms Within The Arbitration System Under The ICSID Convention: Myth Or Reality?, *Global Journal of Politics and Law Research*, Vol. 6., No. 4., 50-53.
- Vörös Imre (2004): *A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga I*, Krim Bt., Budapest, 144-148.
- Yu, Hong-Lin (2018): Transparency Issue in the Amendment of ICSID Arbitration Rules - Public Right to Information vs Public Confidence?, *International Arbitration Law Review*, Vol. 21., No. 4., 94-105.